

СТАНОВИЩЕ

от проф. Светослав Кокалов
\\Национална художествена академия\\

за дисертационния труд на
Дария Игоревна Тарханова

„Творчеството на Александра Екстер на сцената на Камерния театър в контекста на философско-художествените идеи на епохата в Русия и Западна Европа“

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

Национална академия за театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“

факултет „Сценични изкуства“
Катедра „Театрознание“

Уважаеми колеги,

Във връзка с възложеното ми становище, получих следните материали: 1. дисертационен труд (279 стр. вкл. библиография, съдържаща 90 заглавия на кирилица) ; 2. автореферат (40 стр.) ; 3. справка за приносите на дисертационния труд ; 4. информация за две публикации в издания на ГИТИС, Москва, РФ ; 5. Автобиография.

Дария Тарханова завършва висшето си образование в Руската академия за театрално изкуство (ГИТИС), специалност - Театрознание, с отлична диплома, през 2004г. От 2004 до 2007 е докторант в катедра "История на театъра в Русия", в същата академия. От 2003 до 2006 заема редакторски длъжности в телевизионната програма "Театър +ТВ", списание "Нашият Театър", официалния сайт на Академичния театър "Е.Б. Вахтангов". В периода 2006 - 2014 е научен сътрудник към Държавния централен театрален музей "А.А. Бахрушин" . В периода 2011-2014 е нещатен преподавател по История на руския театър в актьорския факултет в Славянския институт "Г. Державин". Има редица публикации, интервюта и рецензии в различни специализирани издания.

Представеният ми за становище дисертационен труд се състои от увод, три глави, заключение и библиография.

Предметът, тематичните и хронологични граници на изследването са ясно очертани: *"анализ на определен отрязък от съвместния творческия път на А. Екстер и А. Таиров, в*

контекста на културата през първата четвърт на XX век, с акцент върху периода 1916–1921 година, когато А. Таиров и А. Екстер създават трите спектакъла на сцената на Камерен театър („Тамира Китаред“, „Саломе“, „Ромео и Жулиета“). тук и по надолу редовете в италиански са цитати от дисертацията. Тезата на кандидата за степената на разработка на проблема е стройно изложена. Целта на изследването, формулирана като *"първо...опит да се анализира творческото наследство на А. Екстер при възникването на такова уникално явление като Камерен театър....и ... Второ... да определи мястото на Камерен театър в съответствие със сценографските търсения през епохата, да открие основните идеи в присъствието на художника в театъра през първата четвърт на XX век.* Методологията се основава на обстойно проучване на критически отзиви от епохата, мемоари на участници в събитията, теоретични трудове, посветени на тематичната област. Дисертантът заявява, че съчетава *"културно-историческия подход към материала с принципите на контекстовия анализ от една страна, а от друга - в съвкупността на изворната и театроведската традиция в родната наука за театъра."* Тарханова цитира в изложението големи откъси от историческите свидетелства за тези спектакли, *разположени и разглеждани,* според нея, *"в съответствие с логиката, която авторът на изследването е открил."* Библиографията съдържа голям брой единици, с малки изключения, от руски автори. Не е приложен изобразителен материал.

Без да се впускам в обстоен анализ на съдържанието (съобразявайки се с ограничението на поставената ми задача) мога да дам обща характеристика на степената на изпълнение на поставените цели.

Събран и систематизиран е огромен и изключително ценен текстови документален материал, доближаващ ни максимално до бурните и противоречиви събития и художествени факти от преди 100 години. Достоверно е представена картина на епохата и на тенденциите в театъра и сценографията в Русия. Направена е връзка на новаторските идеи на Апия и Крейг и творчеството на А. Таиров, *"...един от многото театрални дейци от началото на XX век, които сериозно се интересуват от промяна на самото разбиране за сценография, от създаване на единна конструкция...."* Убедително е представен пътят, по който авангардистите от поколението на Екстер навлизат в театъра и причините за това. Дисертантът потвърждава общоприетите оценки за огромния талант на Екстер. Точно е обобщението за творчеството ѝ, в което *по удивителен начин се преплитат*

утвърждаващият се авангард през 1910-те и отдалечаващата се в небитието епоха на модерна. Изследвани са в дълбочина наличните текстови извори. Издирени са словесни описания, фокусиращи вниманието върху различни страни от работния процес, свързани със създаването на осветлението, използваните материали, като с основание е акцентирано на уникалния принос и нововъведенията в областта на костюма и грима, благодарение на които Екстер получава световно признание.

Общата ми положителна оценка за изпълнението на задачите е съпроводена със сериозни критични бележки за съществени пропуски и диспропорции в обрисувването художествената среда в Европа на границата 19 и 20 век. Тарханова отделя много десетки страници на Вагнер, Ницше, Апиа и Крейг, на символизма, на движението "Мир изкуства" и останалите групи, формирали се в руските художествени среди в разглеждания период, но не смята за нужно да потърси техните аналози в западното изкуство, да отдели сериозно внимание на френския кубизъм като художествено течение, на корените на революционните му естетическите възгледи във философията, физиката и психологията от това време, дали старт на модернизма в изобразителното изкуство. Бергсон се появява чак на 247стр., без видима връзка с околния текст, а Айнщайн е споменат в два реда. Фокусирането върху процесите във френското изкуство от началото на века (20 в.) е наложително и като се има предвид, от една страна, перманентното определяне на Екстер като кубист и кубофутурист, и от друга, личното ѝ познанство с Пикасо, Брак, Г. Стайн, Аполинер и др. още от 1908г. В този период контакти с "изобретателите" на кубизма поддържат и редица други руски художници, с част от които - Малевич, Архипенко, Вадим Мелер - тя участва в Парижкия Салон на независимите през 1912 и 1914 г. Изцяло е игнориран и нейният киевски артистичен кръг - Архипенко, сценографите Мелер и Петрички, режисьора Лес Курбас, хореографа Бронислава Нижинска, поетите Ахматова, Еренбург, Манделщам.

Тези и други пропуски в изследването водят дисертанта до редица лековати, спорни, а в някои случаи и неприемливи заключения и обобщения, цитирането на които би отнело няколко страници, а и характерът на настоящия текст не налага това. В резултат имаме:

1. Недокрай прецизен анализ и обобщения по същество за характера на трите сценографски решения. Цитирани са редица определения от съвременници и по-късни изследователи, но дисертантът не успява да направи автентичен прочит на развитието на отношенията в трите

постановки между "главните герои" в неговото изследване - Апия, Кубизма и Екстер. Бихме могли да включим и "второстепенните" - Модерн, а защо не и Експресионизъм. За този резултат "допринася" и необяснимото отсъствие от дисертацията на наличния в архивите визуален материал по темата - скици, фотографии и др. Сравнителния иконографски анализ би потвърдил моите констатации. 2. Неприемливи генерализиращи внушения от рода на: Екстер е *"първооткривател на сценографската професия в руския театър и на отсъстващото звено между два свята - Европа и Русия, живопис и сценография."* или *"Без достиженията на А. Апия и неговите последователи А. Екстер и А. Тауров щяха да са невъзможни новите театрални системи на френската сцена - Ж. Копо и неговият „Картел на четиримата“, Антонен Арто, Ж.-Л. Баро, Ж. Вилар..."* и много други. Ето защо смятам, че една бъдеща публикация на дисертацията не може да бъде направена без сериозна научна редакция.

Въпреки изразените по горе критични бележки моето становище е че на Дария Тарханова може да бъде присъдена научната и образователна степен "доктор", за което ще
ГЛАСУВАМ С "ДА"

проф. Светослав Кокалов

